

Utjecaj Brexita na gospodarstvo EU

Gluhak, Danijela

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:722552>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

DANIJELA GRGEK

UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO EU

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2021.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

DANIJELA GRGEK

UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO EU

THE IMPACT OF BREXIT ON THE EU ECONOMY

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2021.

Zahvala

Zahvaljujem se svojoj mentorici Damiri Đukec, doc.dr.sc. na usmjeravanju, svim savjetima i pomoći prilikom izrade završnog rada.

Zahvaljujem se svojim roditeljima i prijateljima na podršci i razumijevanju tijekom studiranja.

SADRŽAJ

SAŽETAK

1.UVOD.....	6
2.BREXIT- izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz EU.....	8
2.1.Pregovori o Brexitu.....	13
2.3.Uloga medija o odluci o Brexitu.....	15
3.UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO UK.....	17
3.1.Financijske odredbe povodom izlaska UK iz EU.....	18
3.2.Ekonomski i politički utjecaji izlaska.....	20
4.UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO EU.....	24
4.1.Vanjskotrgovinska politika EU nakon Brexita.....	26
4.2.Posljedice Brexita na države EU.....	28
5. UTJECAJ NA EKONOMIJU UK I EU DO 2030.GODINE.....	28
6.HRVATSKA IZ PERSPEKTIVE BREXITA.....	31
7.ZAKLJUČAK.....	33
LITERATURA.....	34

Sažetak

Europska unija je politička i ekonomska unija koju čini 28 europskih zemalja. Pristupanje Europskoj uniji cilj je gotovo svake europske zemlje, budući da se olakšava mnoštvo toga, poput jedinstvenog unutarnjeg tržišta kojega osigurava pravni sustav koji se primjenjuje na sve države članice Europske unije. Ciljevi Europske unije prvenstveno su usmjereni na osiguravanje slobodnog kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala na unutarnjem tržištu, provedbu zakona o pravosuđu i unutarnjim poslovima, sklapanje trgovinskih sporazuma, zajedničku poljoprivrednu politiku i regionalni razvoj.

Ulazak u Europsku uniju predviđen je s ciljem trajnog povezivanja država članica. Međutim, kasnije su se počele pojavljivati tendencije nekih zemalja koje su se osjećale previše „zarobljene“. Tako se ratifikacijom Ugovora o EU regulirala i mogućnost izlaska iz Europske unije. Ujedinjeno Kraljevstvo prvo je iskoristilo ovu priliku, pokrenuvši postupak izlaska nakon povijesnog referenduma na kojem su glasači odlučili da žele napustiti Europsku uniju. Razlozi ove odluke dugo su se gomilali kod Britanaca, a pad preko ruba bila je migrantska kriza koja je izbila nakon rata u Siriji. Zanimljivo je i to da su se Britanci zamjerali ne samo migrantima iz Sirije i drugih muslimanskih zemalja, već su ih uznemirili i građani Europske unije, koji unatoč dobrim uvjetima masovno rade u Velikoj Britaniji.

Ujedinjeno Kraljevstvo mnogo će koštati činjenica što je odlučilo krenuti svojim putem, bez Europske unije. Dakle, Europska unija izgubit će jedno od svojih najjačih gospodarstava, no dugoročno neće biti mnogo negativnih posljedica zbog razmjera gospodarstava EU-a.

Ključne riječi: Brexit, referendum, Ujedinjeno Kraljevstvo, Europska unija, gospodarstvo

1.UVOD

Europska unija jedinstvena je međuvladina i nadnacionalna zajednica 28 europskih država, nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije koji je započeo 1951. godine. Većina europskih zemalja već su članice ili su usmjerene prema cilju ulaska u Europsku uniju. Naravno da je moguće i povlačenje iz Europske unije što je utvrđeno u članku 50. Ugovora o Europskoj uniji, ali ono nije jasno regulirano. Mogućnost povlačenja uglavnom je promijenjeno uvođenjem izlazne klauzule, koja je pojasnila da je izlazak iz EU moguć. Izlazak iz EU-a, osim gubitka jedne države članice, uzrokuje i različite posljedice koje su manje-više negativne, budući da postoje problemi u raznim područjima, kao npr. gospodarstvo, zaposlenost, zdravstvo itd.

Prva zemlja koja je izrazila želju za napuštanjem Europske je Ujedinjeno Kraljevstvo, poznatije pod nazivom Brexit. Razlog povlačenja jest pritisak Europske unije na Veliku Britaniju zbog prihvata ekonomskih migranata. Prijem migranata bio je, između ostalih razloga, samo kap koja je natjerala Veliku Britaniju da razmisli o odlasku. Najvažniji razlozi, osim migracija, bili su veliki doprinosi Britanije Europskoj uniji, superiornost Njemačke i donekle Francuske, prekomjerni troškovi Bruxellesa, samoupravna priroda Europske unije i gubitak nacionalnog suvereniteta.

S obzirom na gore navedeno, valja napomenuti i mogućnost sporog raspada Europske unije kada jedna od jačih država članica, poput Ujedinjenog Kraljevstva, želi napustiti Uniju. Osim najpoznatijeg slučaja Brexita, Grčka je također bila blizu izlaska iz EU, poznatijeg kao "Grexit", kojem je prijetilo napuštanje europodručja zbog ozbiljnog kršenja pravila EU-a, za što im je izrečena samo novčana kazna. Povlačenje država članica iz Europske unije slabi moć i ugled Unije u očima drugih svjetskih sila, poput Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Kine i tako dalje.

Svrha ovog rada je, na temelju pregleda stručne literature, dati objektivan uvid u Brexit i istražiti različite moguće scenarije o završetku procesa izlaska te kakav će Brexit utjecaj ostaviti na gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije. Prikazani su i problemi izlaska s kojima je suočena i Velika Britanija i Europska unija. Iznesena su mišljenja drugih država članica i pogled svjetskih velesila na izlazak UK iz EU. Odabrana

tema je aktualna, a tiče se i Republike Hrvatske, kao članice Europske unije. Okvirni pregled znanstvene literature sugerira vrlo različite stavove o posljedicama Brexita, a dosadašnja istraživanja nagovijestila su znatnu nesigurnost u vezi s Brexitom, pa se ono u radu detaljnije istražuje.

Cilj rada je dati pregled uzroka i posljedica napuštanja Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, zatim prikaz utjecaja Brexit-a na područje izvoza Velike Britanije u zemlje EU-a, te kako će napuštanje jedinstvenog tržišta utjecati na zemlje Unije koje ovise o izvozu u Veliku Britaniju. U tom kontekstu, procijeniti i budući izgled trgovačkih veza između UK i EU te koje se opcije čine najvjerojatnijima. Potom, istražiti utjecaje i na druga područja kao što su financije, te na kraju procijeniti što će opisane promjene značiti za gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije u cjelini.

Prilikom izrade rada analizirana je domaća i strana literatura te brojni medijski napisi i analize o tijeku i posljedicama britanskog napuštanja Unije nakon 47 godina članstva. Korištene su deskriptivne metode, kvalitativne i kvantitativne. Korištena metodologija istraživanja znači analizu i sintezu znanstvenih i stručnih članaka vezanih uz Brexit.

Pretpostavke i ograničenja rada

Istraživanje potrebno za rad pretpostavlja da postojeći i općeprihvaćeni pokazatelji na odgovarajući način mjere snage i slabosti članstva u Europskoj uniji te da je pregledana literatura dovoljno reprezentativna da se na temelju nje mogu izvući valjani zaključci. Pretpostavka je da se polazišta i okolnosti na kojima se temelji dosadašnje istraživanje neće značajno promijeniti.

Ograničenje rada odnosi se na vremensko ograničenje jer se analiziraju članci od 2016. godine nadalje kako bi se proučio sam problem. Stoga se u ovom radu analiziraju teorijske rasprave i članci o predviđenim posljedicama Brexita. Postoji još jedno ograničenje, a to je ograničen broj kvalitetnih članaka na ovu temu iz razloga što je još uvijek vrlo aktualna.

Struktura rada

U uvodnom dijelu prikazana je svrha i cilj rada, metode i pretpostavke i ograničenja za izradu. U sljedećem poglavlju analizira se Brexit, odnosno izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije. Opisani je početak pregovora i utjecaj medija na odluke o

Brexitu. U trećem poglavlju prikazan je utjecaj izlaska UK iz EU na gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva, a u četvrtom utjecaj na Europsku uniju i države članice.

U petom poglavlju predviđa utjecaj na ekonomiju UK i EU do 2030.godine, a u posljednjem poglavlju prikazana je Republika Hrvatska iz perspektive Brexita.

2.BREXIT- izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz EU

Brexit je skraćenica od „*British exit*“, u prijevodu Britanski izlazak, a koristi se kada se govori o napuštanju Velike Britanije iz Europske unije. U članku 50. Ugovora o Europskoj uniji regulira se postupak povlačenja bilo koje države članice. Ovaj izraz prvi je put korišten u lipnju 2012.godine u članku „The Economist“ (<https://www.economist.com/sites/default/files/EconomistBrexitBriefs16.pdf>), a skovan je sukladno terminu „Grexit“, što je označavalo grčki izlazak iz Europske unije.

Pogledavši razdoblje prije Brexita, na prvi pogled može se vidjeti da je Velika Britanija oduvijek imala vrlo poseban odnos s Europskom unijom, na trenutke čak i kontroverzan. London se uvijek držao na distanci od Bruxellesa pregovarajući o isključenjima iz nekih temeljnih politika EU -a, pri čemu se podrazumijeva europodručje i schengensko područje. Zagovornici Brexita tvrdili su da bi odcjepljenje UK od Europske unije moglo vratiti nacionalni suverenitet te da bi zemlja mogla sama bolje upravljati imigracijom i osloboditi se zahtjevnih propisa EU, potičući time dinamičniji rast (Mc Bride, 2017).

Britanci su, nakon pritiska Europske unije da usvoji jednu od najvećih kvota među europskim zemljama za prihvat izbjeglica, skočili na noge i jasno dali do znanja da to ne namjeravaju ispuniti, čak ni po cijenu napuštanja Europske unije. Uz to, u Ujedinjenom Kraljevstvu povećavala se nezaposlenost zbog gubitka velikog broja proizvodnih radnih mjesta, a najviše pogođena bila je automobilska industrija sa izgubljenih 6 tisuća radnih mjesta. Uslijedila je i globalna recesija 2009.godine, a UK je u recesiju ušlo u drugom kvartalu, a izašlo u posljednjem kvartalu 2009.godine, navodi Ured za nacionalnu statistiku (<https://www.ons.gov.uk/>). To je bila prva recesija za Ujedinjeno Kraljevstvo od 1991.godine, a glavni uzrok bio je najveći pad BDP-a od razdoblja Velike depresije.

Značajno poboljšanje uslijedilo je 2013.godine kada je ostvaren pad nezaposlenosti i zabilježen gospodarski rast. Tada je Velika Britanija nastavila rasti pet uzastopnih kvartala. Nezaposlenost se smanjila na 6,8%, na najmanju razinu od 2009.godine, a inflacija je iznosila 1,6%. Ukupno je bilo zaposleno 30,5 milijuna ljudi te je ostvaren deficit od 107 milijardi za 2014.godinu (Crafts i Mills, 2017).

Međunarodni monetarni fond prognozirao je sve veći rast ekonomije Ujedinjenog Kraljevstva te se ona vratila na staze velikih gospodarskih sila, i to u vrijeme kada su Italija i Francuska bile u opadanju (<https://www.britannica.com/place/United-Kingdom/Economy>). Nakon ovakvih ekonomskih rezultata te još uvijek prisutnog EU skepticizma, unutar Britanije počelo se postavljati sve više pitanja oko ostanka UK u EU.

Euroskeptici stoje iza svojeg stava da je regulatorno opterećenje koje Bruxelles nameće UK smanjilo broj poslova i konkurentnost Kraljevine. Prema Couluteru i Hanckeu (2016) tržište UK je najmanje regulirano tržište rada te za UK ne bi bilo loše da se osloni na domaće reforme, umjesto oslanjanja na Bruxelles kao lidera reformi. Stoga se David Cameron, britanski premijer, u Bruxellesu zalagao za smanjenje EU proračuna i veta za integracijske planove. No to nije bilo dovoljno, euroskeptici su bili ustrajni da se održi referendum o izlasku UK iz EU te ga je 2013.godine Cameron obećao.

Kampanja „Leave“ i „Remain“

David Cameron je nakon provedenih pregovora sa EU odlučio da će se referendum o članstvu u EU održati 23.09.2016. Za to je bilo neophodno izglasati Zakon o referendumu koji je velikom većinom izglasan 2015.godine, a bio je osmišljen kako bi procijenio mišljenje birača o članstvu u EU (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855>).

Prije referenduma, premijer David Cameron također je želio pojasniti polazišta zahtjeva koje je postavio u pismu predsjedniku Europskog vijeća Donaldu Tusku. U pismu se navodi da se prije referenduma o izlasku Velike Britanije iz EU želi pregovarati s EU - om o britanskim uvjetima za održavanje članstva. Ako bi Europska unija pristala na njezine uvjete, u kampanji bi se radilo na tome da se zadrži zemlja u Europskoj uniji (Hojnik, 2016).

Cameron je postavio četiri središnja zahtjeva. U području gospodarske politike želio bi izričito navesti da euro nije jedina valuta EU-a kako bi se osigurao jednak tretman zemalja izvan eura te da zemlje bez eura neće biti uključene u spašavanje prezađuženih zemalja. U području konkurentnosti želi smanjiti teret prekomjerne regulacije i proširiti jedinstveno tržište (istovremeno štiteći London). Treći skup njegovih zahtjeva odnosi se na useljavanje: državljani drugih država članica ne bi imali pravo na socijalne naknade sve dok četiri godine ne borave u Velikoj Britaniji. Četvrti niz zahtjeva odnosi se na suverenitet: Cameron zahtijeva neprimjenjivanje odredbe "sve bliže Unije" Britaniji, tako da ona više neće biti uključena u daljnju političku integraciju, te veće mogućnosti za nacionalne parlamente da blokiraju pravo EU. Također se snažno protivi mogućnosti osnivanja europske vojske, te želi "osloboditi" britansku policiju od utjecaja EU (Hojnik, 2016).

Zadovoljan ishodom pregovora o novim uvjetima članstva, David Cameron je odlučio u kampanji voditi stranu koja je zagovarala ostanak u Uniji. Prema BBC (2016) kampanja „Remain“ formirana je od većeg broja specijaliziranih kampanja koje su poslovale na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Službenu nacionalnu kompaniju vodila je lobistička skupina pod imenom „Britain Stronger in Europe“.

Kampanja „Leave“ nastala je u listopadu 2015.godine od strane političkih analitičara Dominica Cummingsa i Mathew Elliota, a objedinila je članove iz vladajuće stranke – Stranke laburista, Konzervativne stranke i UKIP-a. U travnju 2016.godine izborna je povjerenstvo kampanju proglasilo službenom za napuštanje Unije. Od brojnih istaknutih političara koji su podržavali kampanju istaknuo se tadašnji gradonačelnik Londona Boris Johnson, koji je postao ključna figura „Leave“ kampanje.

Referendum – analiza glasova

Referendum se održao u četvrtak 23.lipnja 2016.godine u Ujedinjenom Kraljevstvu i Gibraltaru, a referendumsko pitanje glasilo je: *Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European union?*, u prijevodu: *Treba li Ujedinjeno Kraljevstvo ostati član Europske unije ili napustiti Europsku uniju?*. Cilj je referenduma bio ocijeniti na koji su način građani UK-a zadovoljni sa dogovorenim uvjetima o članstvu u EU, ili sa druge strane žele li napustiti Uniju.

Odluka o napuštanju Velike Britanije iz Europske unije donesena je na temelju referenduma. Na referendum se odazvalo 72,2% stanovništva, čime je 51,9% glasalo za odlazak iz Europske unije, dok je preostalih 48,1% glasalo za ostanak Velike Britanije kao države članice EU. U početku ova odluka nije dovela do promjena ekonomskih odnosa između Ujedinjenog Kraljevstva i EU te ostatka svijeta, iz razloga što Ujedinjeno Kraljevstvo nije obavijestilo Europsku uniju o povlačenju sve do 29.ožujka 2017.godine (Breinlich, Leromain, Novy i Sampson, 2017).

Prema odredbama Zakona o referendumu Europske unije iz 2015.godine glasačko područje bilo je podijeljeno na Ujedinjeno Kraljevstvo i Gibraltar, što je sveukupno 12 regija i 382 glasačka područja. Engleska je sadržavala 326, Škotska 32, Wales 22, a Sjeverna Irska bila je jedinstveno glasačko područje. Gibraltar se računao pod jugozapadnu Englesku, to jest *England (+1)* (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/36/section/11/>)

Tablica 1. Rezultati glasanja na referendumu iz 2016.godine

	Glasovi	%
Za izlazak iz EU	17.410,742	51,89
Za ostanak u EU	16.141,241	48,11
Važeći listići	33.551,983	99,92
Nevažeći i prazni listići	25.359	0,08
UKUPNI GLASOVI	33.577,342	100,00
Registrirani glasači/izlaznost	46.500,001	72,21

Izvor: Izrada autora prema podacima The Electoral Commission

(<https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>).

Kao što je vidljivo u tablici 1. glasovalo je skoro 34 milijuna ljudi, od mogućih 46,5 milijuna, što je predstavljalo iznimno visok odaziv birača od 72,21%. Rezultat je bio prilično tijesan, te je za izlazak glasovalo 51,89% posto birača, a za ostanak njih 48,11%.

Škotska, Sjeverna Irska, Gibraltar i London glasali su za ostanak Ujedinjenog Kraljevstva u Europskoj uniji. A za izlazak je većina glasala u Walesu, i svim regijama Engleske osim grada Londona.

Tablica 2. Rezultati referenduma u većim gradovima

Grad	Broj glasova	Izlaznost (%)	Glasovi %	
			ostanak	izlazak
London	3.776,751	69.7	59.9	40.1
Birmingham	450.702	63.7	49.6	50.4
Edinburgh	252.294	72.9	74.4	25.6
Liverpool	203.554	64	58.2	41.8
Manchester	201.814	59.7	60.4	39.6
Belfast	158.365	-	59.9	40.1

Izvor: Izrada autora prema podacima The Electoral Commission

(<https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information>).

U tablici 2. prikazani su rezultati referenduma u većim gradovima Ujedinjenog Kraljevstva. U Londonu je sveukupno glasovalo 3.776,751 glasača, od čega je 59,9% glasalo za ostanak a 40,1% za izlazak iz Unije. U drugom najvećem gradu Engleske, u Birminghamu, izlaznost je iznosila 63,7% te se 49,6% birača opredijelilo za ostanak, a 50,4% za izlazak. U Edinburghu, glavnom gradu Škotske, je 74,4% birača glasovalo za

ostanak od ukupnog broja, dok je u glavnom gradu Irske, Belfastu, se njih 59,9% založilo za ostanak u Uniji.

2.1.Pregovori o Brexitu

Pregovori o Brexitu započeli su 19. lipnja 2017.godine u Bruxellesu. Britanski predstavnik bio je David Davis, saborski zastupnik u Yorkshireu, dok je predstavnik Europske unije bio Michel Barnier, francuski političar. Pripremni "razgovor o razgovorima" otkrio je razlike u pristupima obadviju strana u procesu. Velika Britanija je htjela pregovarati o uvjetima povlačenja zajedno s uvjetima odnosa nakon izlaska iz Europske unije, dok je Bruxelles želio postići "dovoljan napredak" u uvjetima izlaska prije nego što pređe u pregovore o trgovinskom sporazumu. Pregovarači su odredili rok za ocjenu navedenog napretka. Britanski pregovarači prihvatili su pristupanje Bruxellesu ustupom koji su mnogi komentatori doživjeli kao znak slabosti. Međutim, dvogodišnji rok utvrđen člankom 50. može se dodatno izmijeniti, bilo traženjem produljenja, bilo privremenom raspravom, inače bi Britanija mogla napustiti Europsku uniju bez ikakvog dogovora.

Održavši svoje obećanje o referendumu, dan nakon referenduma 24.lipnja 2017.godine, premijer David Cameron najavio je ostavku zbog finalnog ishoda glasovanja. Nakon tri tjedna Theresa May prihvatila je kraljičin poziv za sastavljanje nove vlade te 13.srpnja 2017. postala premijerkom Velike Britanije. Zajedno sa Cameronom podržavala je kampanju ostanaka UK u EU, no postavši premijerka zalagala se za finalizaciju Brexita. Tada je u samo 4 dana britanska funta pala za 11 posto u odnosu na dolar, i 8 posto u odnosu na euro što je najniža razina zadnjih trideset godina. Ekonomska izvješća nakon referenduma ukazivala su na pribojavanja o mogućoj recesiji, no analitičari su govorili da nema razloga za brigu (<https://edition.cnn.com/2020/11/25/economy/brexit-rishi-sunak-uk-economy-coronavirus/index.html>). Ono što su očekivali jest negativan utjecaj na eurozonu zbog manjka trgovine s UK, odnosno slabije financijsko tržište.

Dom britanske zajednice odobrio je plan Therese May da se pokrene članak 50. do kraja ožujka 2017.godine, te je tada predsjednik Europskog vijeća Donald Tusk započeo proces kojim UK prestaje biti članica Unije. Za prvi službeni datum izlaska Ujedinjenog

Kraljevstva iz Europske unije izabran je 29. ožujak 2019. godine. Theresa May je u srpnju 2018. godine objavila „*Chequers agreement*“, odnosno Bijelu knjigu vlade Velike Britanije o Brexitu i budućim odnosima između tih dviju strana, no u rujnu je taj sporazum bio odbijen od strane EU (<https://www.euronews.com/2020/01/30/brexit-timeline-2016-2020-key-events-in-the-uk-s-path-from-referendum-to-eu-exit>).

Sporazum o načinu provedbe Brexita objavljen je krajem 2018. godine, te ga je podržalo i ostalih 27 članica EU-a. No, premijerka Theresa May morala je tražiti od Europske unije produženje procesa pregovora iz razloga što je sporazum bio tri puta odbijen od strane Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva. Treće odbijanje sporazuma desilo se 29. ožujka 2019. godine, na prvi postavljeni datum izlaska UK iz EU, te je Theresa May to shvatila kao osobni poraz i nemogućnost pronalaženja rješenja za Brexit. Nakon dva mjeseca podnijela je ostavku (<https://www.euronews.com/2020/01/30/brexit-timeline-2016-2020-key-events-in-the-uk-s-path-from-referendum-to-eu-exit>).

Na mjesto novog premijera 24. srpnja izabran je Boris Johnson, ujedno i treći premijer UK od referenduma. Najavio je da će krajem rujna 2019. godine privesti kraju zasjedanje parlamenta jer mora donijeti zakonodavstvo prije krajnjeg roka članka 50, koji je Theresi May određen na 31. listopada 2019. godine. Zastupnici su u listopadu prijedlog Johnsona za raspisivanje općih izbora odbili dva puta, no nakon drugog čitanja izglasan je akt „*Ben Bill*“ kojim se predviđaju daljnje odredbe u vezi razdoblja pregovora o izlasku UK iz EU. Ujedno se i od premijera tražilo da produži datum Brexita, ako do 19. listopada ne uspije dobiti suglasnost parlamenta. Uspio je pomaknuti datum izlaska na 31. siječanj 2020. godine, te je na izvanrednim izborima u prosincu osvojio uvjerljivu većinu što je napokon omogućilo izglasavanje Sporazuma o povlačenju. Britanski premijer Boris Johnson i čelnici EU su 24. siječnja potpisali sporazum o izlasku UK iz EU, te ga je 29. siječnja 2020. godine Europski parlament potvrdio (Gojan, 2020).

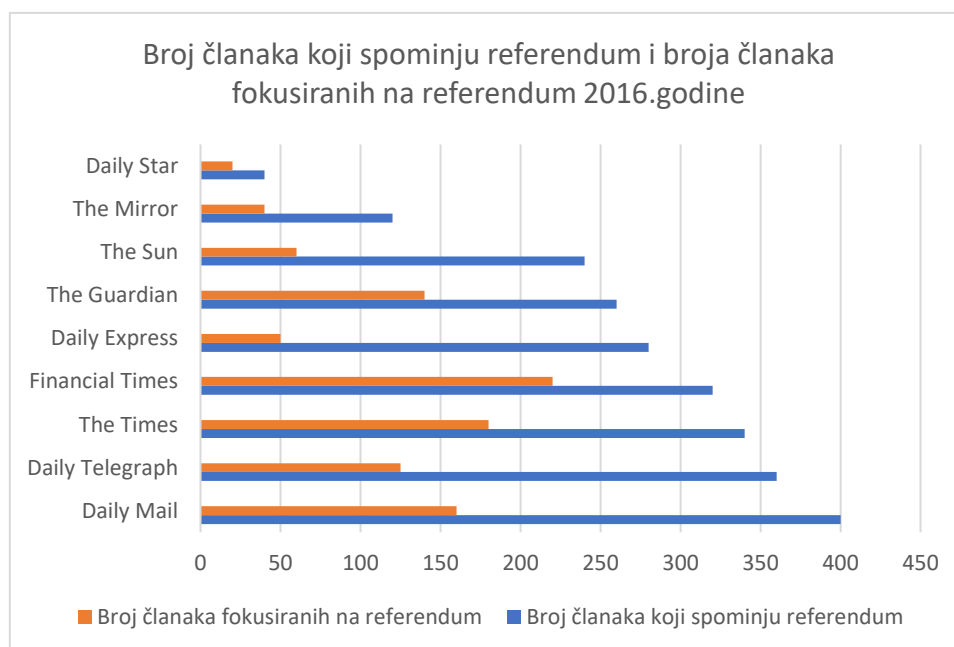
Velika Britanija napustila je Europsku uniju u ponoć 31. siječnja 2020. godine nakon 47 godina članstva. Tisuće Britanaca dočekalo je ovu vijest i proslavilo na trgu ispred zgrade Parlamenta u Londonu ističući kako je ovo njihov dan „dan nezavisnosti“ kojim počinje nova era Ujedinjenog Kraljevstva. Ipak, promjene nisu nastupile odmah već je slijedilo prijelazno razdoblje do kraja 2020. godine kako bi se stanovnici uspjeli prilagoditi. Boris

Johnson poručio je svojim građanima da ovo nije kraj nego novi početak i čin britanske povijesti (Hina, 2020).

2.3.Uloga medija o odluci o Brexitu

Snažan utjecaj na glasače imali su mediji koji su u svojim člancima preuveličavali, iskrivljavali te umanjivali odluke koje su donosile europske institucije, zatim su optuživali eurokrate (zagovornike ostanka UK u EU) za oslabljivanje nacionalne suverenosti Ujedinjenog Kraljevstva i nametanje svoje volje koja je prema mišljenju medija bila kontradiktorna interesu britanskih građana (Čepo, 2017). U Ujedinjenom Kraljevstvu su sve poznatije novine, časopisi i portali nametali svoje mišljenje o ostanku UK kao članice Unije. Izlazak iz EU zagovarali su *Daily Express*, *Daily Mail*, *The Sun*, *Sunday Times* i *Daily Telegraph*, dok su ostanak zagovarali *Mail on Sunday*, *The Times*, *Daily Mirror*, *The Guardian* i *Financial Times* (Levy i dr., 2016).

Grafikon 1. Prikaz broja članaka koji spominju referendum i broja članaka fokusiranih na referendum 2016.godine

Izvor: Izrada autora prema podacima Reuters Institute
(<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/uk-press-coverage-eu-referendum>).

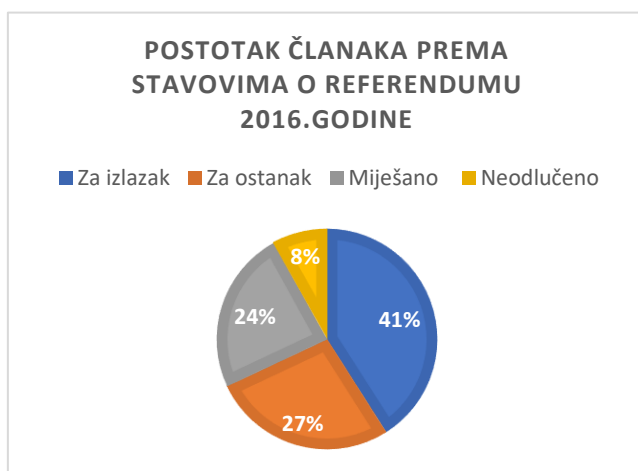
U Ujedinjenom Kraljevstvu prednjače mediji koji zagovaraju i podupiru euroskeptičan način razmišljanja što je čak postalo i dijelom njihovog identiteta (na primjer Daily Mail potiče euroskepticizam). Najviše članaka za izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije objavili su Daily Mail (403) i Daily Telegraph (360) što možemo vidjeti na grafikonu broj 1.

Grafikon 2. Prikaz postotka članaka o referendumu na naslovnim stranicama

*Izvor: Izrada autora prema podacima Reuters Institute
(<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/uk-press-coverage-eu-referendum>).*

Grafikon broj 2. prikazuje postotak članaka o referendumu na naslovnim stranicama pojedinačnih novina. Tako vidimo da su najviše članaka imali *Daily Telegraph* i *Financial Times* (22,5%), a najmanje su imali *The Sun* (3%) i *Daily Mirror* (1%) (Levy i dr., 2016).

Grafikon 3. Prikaz postotka članaka prema stavovima o referendumu 2016.godine

*Izvor: Izrada autora prema podacima Reuters Institute
(<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/uk-press-coverage-eu-referendum>).*

Prije referenduma objavljeno je 41% članaka koji su podupirali izlazak UK iz EU i 27% onih koji su se zalagali za ostanak. 24% članaka podržavalo je oba stava, dok je 8% bilo neodlučno i nije zauzelo ni jedan stav što je prikazano na grafikonu 3.

Brojni medijski natpisi i članci u novinama više-manje iskrivljuju sam Brexit, političare i sveukupnu situaciju. Velikim dijelom imali su snažan utjecaj na glasače Velike Britanije jer su ih svakim danom zatrpavali raznim informacijama o negativnim posljedicama Brexita, no i o nesposobnosti Therese May i Borisa Johnsona kao premijera. Mediji su davali svoju viziju Brexita, te samim time uvjerali građane Ujedinjenog Kraljevstva kako je za njihovu državu najbolje da napuste Europsku uniju.

3.UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO UK

Gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva bilo je pod negativnim utjecajem Brexita i prije referenduma. U studenome 2015.godine britanski su poduzetnici zbog neizvjesnosti oko referenduma počeli odgađati odluke oko ulaganja što je dovelo do pada BDP-a. Neposredni rezultat referenduma o izlasku bio je pad tečaja britanske funte, te su sva ostala gospodarska kretanja bila uvjetovana kretanjem tečaja. Za prvo tromjesečje 2017.godine podaci ukazuju na određeno usporavanje gospodarskog rasta, no ishod

referenduma nije ostavio negativan utjecaj na BDP. Tome je doprinijela stabilna osobna potrošnja te kratkoročno povoljno razdoblje za izvoznike (Švaljek, 2017).

Europska unija bez Ujedinjenog Kraljevstva ostvarivati će manje ekonomske i političke učinke na gospodarskoj razini. No intenzivniji negativni utjecaj na gospodarstvo moguće je više očekivati u Ujedinjenom Kraljevstvu nego li u Europskoj uniji. Naime, od referenduma 2016.godine UK obilježile su brojne ekonomske posljedice, a najizraženije su u pogledu pada gospodarske aktivnosti, zatim pala je i potražnja na tržištu nekretnina, slabljenje britanske funte, ali i ubrzani rast cijena. Mnoge međunarodne financijske institucije planiraju dio svojih aktivnosti prebaciti iz Londona u druge europske gradove, na primjer u Berlin ili Pariz, što će još više oslabiti gospodarstvo UK. Za pretpostaviti je da bi najviše pogođena članica EU mogla biti Irska zbog povezanog gospodarstva sa UK, ali i zemlje najvećeg gospodarstva EU poput Njemačke, Francuske i Italije zbog znatne količine izvoza (<https://zse-blog.info/brexit-najveci-trosak-za-samu-veliku-britaniju/>).

Ono što nipošto ne bi bilo dobro za EU jest da se inicijativa BREXITA-a proširi na ostale članice što bi moglo narušiti sveukupnu ideju europskih integracija. Usprkos bilježenju rasta populizma u Europi, trenutno navedeni rizik još nije oživio. Najvažnija ekonomska posljedica BREXITA-a nakon završetka prijelaznog razdoblja leži u tome da će se proračun EU morati smanjiti i/ili će se morati povećati financijske obveze drugih država članica(<https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/euaffairs/20170918STO84113/brexit-i-proracun-eu-a-koliko-ujedinjena-kraljevina-treba-platiti-eu-u>).

3.1.Financijske odredbe povodom izlaska UK iz EU

Nakon povlačenja UK iz EU mora se pregovarati o takozvanom „*Izlaznom računu*“ ili „*Exit Bill*“ kako su ga nazvali ministri Ujedinjenog Kraljevstva. On predstavlja plaćanje za podmirenje nepodmirenih obveza po izlasku iz Unije. Ured za proračunsku odgovornost procijenio je da će ukupan račun iznositi oko 41,4 milijardi eura, a očekuje se da će biti plaćen do 2064.godine. Međutim, Ured pojašnjava kako će otprilike polovicu plaćanja Velika Britanija izvršiti u takozvanom prethodnom razdoblju (The Institute for Governemnt, 2017). Unatoč plaćanju navedenog računa Ujedinjeno Kraljevstvo će dobivat sredstva iz EU sve dok ima status članice, odnosno do kraja prijelaznog razdoblja

bez obzira na to je li sporazum postignut ili ne. Tek kada UK službeno napusti EU, izgubit će prava na dobivanje sredstava iz ESI fondova (Brien, 2018).

Zapletenost između Europske unije i Velike Britanije vidljiva je u osobito u projektima EU koji sufinanciraju istraživanje i obrazovanje. Europska komisija donijela je odluku da nakon izlaska iz EU-a neće sufinancirati sveučilišta i druge obrazovne i razvojne programe u Velikoj Britaniji. To znači da se Ujedinjenom Kraljevstvu daje godinu dana za sklapanje međunarodnih sporazuma s EU-om na području visokog obrazovanja, istraživanja i inovacija kako bi ostali prihvatljivi za potporu Europske unije za financiranje projekata. U slučaju Erasmus Plus projekta morat će se uspostaviti novi programi alternativne mobilnosti jer se slobodno kretanje ljudi, koje je jedan od četiri stupa Unije, više neće primjenjivati na Ujedinjeno Kraljevstvo (Highman, 2018).

Nadalje, Ujedinjeno Kraljevstvo se smatra dioničarom Europske investicijske banke (EIB), koja je objavila da se njezin odnos sa UK nije promijenio. Također svi postojeći ugovori o zajmu potpisani između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske investicijske banke ostaju na snazi. Ulaganja Europske središnje banke izvan Unije uređena su nizom mandata EU-a za podršku politikama Unije u razvoju i suradnji s partnerskim zemljama. Zato bi bilo kakvo daljnje pozajmljivanje sredstava EIB-a Velikoj Britaniji, pod uvjetom njezinog povlačenja iz Europske unije, trebalo biti jednoglasno usvojeno u Upravnom odboru Banke, jer Kraljevina više ne bi bila država članica te bi se smatrala zemljom partnerom (Brien, 2018).

Koje su alternative za popunjavanje praznina nakon povlačenja sredstava Europske investicijske banke? Jedna od mogućnosti je da Ujedinjeno Kraljevstvo osnuje takozvani „*United Kingdom Shared Prosperity Fund*“. Novac iz fonda pridonio bi gospodarskom rastu temeljenom na modernoj industrijskoj strategiji Kraljevine. Fond bi bio birokratski jednostavan, isplativ za upravljanje te usmjeren tamo gdje su sredstva najpotrebnija. Druga mogućnost su takozvane „infrastrukturne obveznice“ države. Predstavljale bi način usklađivanja interesa privatnih ulagača mirovinskih fondova s novim prometnim i energetske programima. I treća je mogućnost uvođenje nove UK Investment Bank. Iako postoje mnoga jamstva u svezi sa primanjem sredstava iz europskih i investicijskih fondova, još uvijek neriješeno pitanje glasi jesu li sredstva iz Europske investicijske

banke također pokrivena ovim jamstvom. Upravo ovo pitanje dovodi u pitanje mnoge projekte Europske unije (Brien, 2018).

3.2. Ekonomski i politički utjecaji izlaska

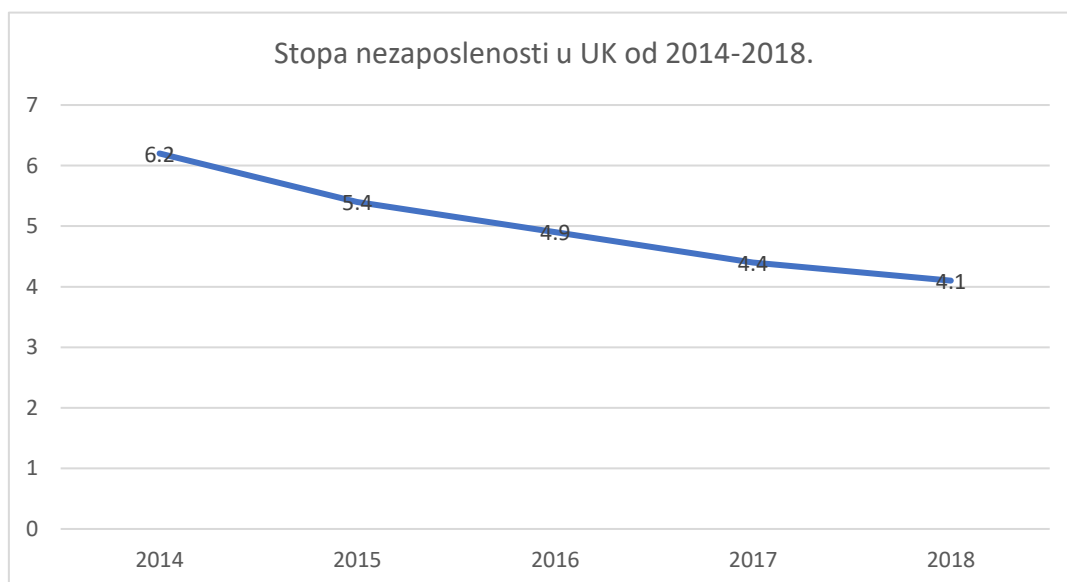
Ujedinjeno Kraljevstvo je 31. siječnja 2020. godine i službeno prestalo biti članicom Europske unije kada je na snagu stupio Sporazum o povlačenju Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju (MVEP, 2020). Istog je dana počelo važiti prijelazno razdoblje do 31.12.2020. godine. Cilj prijelaznog razdoblja je omogućiti dodatni rok za prilagodbu rada državnih uprava i gospodarstvenika, kao i građana, na izlazak UK iz EU, te za provedbu pregovora o budućim odnosima između UK i EU (Edgington, 2020a).

Izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije zabilježene su određene gospodarske posljedice, koje su vidljive u nekoliko područja društva. Slabljenje britanske funte uzrokovalo je pad prihoda kućanstava i unijela stupanj nesigurnosti u ulaganja. Prognoze koliko je izlaz zapravo smanjio gospodarstvo se kreću od 1% BDP-a, odnosno 20 milijardi funti godišnje, do 2% to jest 40 milijardi funti godišnje. Do kraja prvog tromjesečja 2018. godine gospodarstvo je bilo u padu za 1,2% nego li prije izlaska iz EU. To predstavlja godišnji gospodarski deficit od čak 24 milijarde funti, ili deficit od 450 milijuna funti tjedno, ili smanjenje prihoda kućanstava od 870 funti godišnje (<https://www.ft.com/brexit>). Ministarstvo financija Velike Britanije je 2016. godine procijenilo da bi pad BDP-a po kućanstvu bio sljedeći: 2600 funti u slučaju članstva u Europskom gospodarskom prostoru, zatim 4300 funti u slučaju pregovaranja o bilateralnom sporazumu i 5200 funti u slučaju članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Negativni utjecaj izlaska na BDP bi doveo do znatno slabijih poreznih prihoda. Posljedice bi bile vidljive u većem državnom dugu, velikom povećanju poreza te iznimnom smanjenju javne potrošnje (Government of the UK, 2016).

Prema istraživanju britanskih znanstvenika 2018. godine gospodarstvo Velike Britanije je bilo 2% manje nego inače, a prognozirali su povećanje od 3,4% do kraja 2019. godine. Ujedinjeno Kraljevstvo palo je s vrha na dno ljestvice u smislu gospodarskog rasta u svim državama članicama G7 (a one uključuju Kanadu, Francusku, Njemačku, Italiju, Japan i Sjedinjene Američke Države). Stopa izvoza Velike Britanije također je osjetila značajan

pad što je dovelo do pada broja tvrtki koje izvoze u zemlje EU-a za 5% te do sve većeg izlaska tvrtki sa zajedničkog izvoznog tržišta Europske unije. Ukoliko bi se stopa izvoza zadržala na razini od 2016.godine to bi značilo dodatnih 3,8 milijardi funti godišnjih troškova u 4 ključne izvozne industrije: automobilske, zdravstvenoj, potrošačkoj te u tehnologiji. Najveći pad i postotka i novca bio bi u automobilske industriji. Vrijedi napomenuti da ova 4 sektora čine čak 42% britanskog BDP-a i 45% industrijskog izvoza EU-a (Baker McKenzie, 2019).

Grafikon 4. Prikaz stope nezaposlenosti u Ujedinjenom Kraljevstvu od 2014.-2018.godine

Izvor: Izrada autora prema podacima Eurostata- europska statistika (https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_hr).

Prema podacima Nacionalnog ureda za statistiku Velike Britanije jasno je vidljivo da unatoč raznim negativnim ekonomskim posljedicama koje nosi Brexit, stopa nezaposlenosti stalno pada. Tako je u 2014.godini iznosila 6,2%, a u 2018.godini samo 4,1%. Zasiurno je da će izlazak Velike Britanije iz EU utjecati na gubitak radnih mjesta, a posljedično i na stopu nezaposlenosti. Neizvjesnost oko izlaska dovela je i do zamjetnih promjena na tržištu rada. Prva znatna promjena dogodila se već nakon izlaznog referenduma kada se mogao uočiti pad zaposlenosti. Izlazni ugovori koje će UK zaključiti sa EU-om i drugim europskim zemljama u vezi sa slobodnim kretanjem ljudi i robe utjecati će na buduće promjene stopa zaposlenosti i formiranja plaća. Ako UK namjerava

ostati dio Europskog gospodarskog prostora u budućnosti i zadržati pristup zajedničkom tržištu, morati će prihvatiti slobodno kretanje ljudi u i iz EU, kao što su to učinile i druge europske zemlje. Brexit će znatno utjecati na sastav radnih mjesta u Velikoj Britaniji, a sve to ovisi o odredbama sporazuma o izlasku iz Europske unije. Mogući pad stope nezaposlenosti morat će se ispitati nekoliko godina nakon stvarnog izlaska, ali može se pretpostaviti da će se struktura radnih mjesta i njihov broj značajno razlikovati u slučaju nemogućnosti sklapanja sporazuma koji omogućuje besplatno kretanje radne snage. Neizvjesnost oko novih poreza, carina i nameta će natjerati mnoge tvrtke, osobito strane, da se presele u drugu zemlju. To će smanjiti radna mjesta u privatnom, ali i javnom sektoru zbog niže razine gospodarstva kao posljedice pada BDP-a.

Ekonomsku situaciju u Ujedinjenom Kraljevstvu valja promatrati i kroz utjecaj pandemije COVID-19. To je prvi puta od 2008. godine da se UK sprema proglasiti recesiju. Globalna ekonomija suočena je s najvećom krizom od 1930-ih, te su EU i SAD to već učinili. Prema Državnom zavodu za statistiku Velike Britanije, BDP je do sredine 2020. godine pao za 21%, a pretpostavlja se da će doživjeti i najveći pad u odnosu na sve zemlje G-7 (Partington, 2020). *Bank of England* je upozorila da će utjecaj pandemije imati dugoročne posljedice na britansku i globalnu ekonomiju.

Nakon prijelaznog razdoblja Ujedinjeno Kraljevstvo napušta zajedničko europsko tržište, a samim time gubi četiri slobode: slobode kretanja robe, usluga, ljudi i kapitala. Portes i Forte pretpostavljaju da bi se priljev migranata u UK do 2030. godine smanjio za 200 tisuća, odnosno 50% u odnosu na 2017. godinu (Portes i Forte prema Švaljek, 2017). Broj migranata u Ujedinjenom Kraljevstvu dosegao je svoj vrhunac sredinom 2016. godine, a nagli pad 2017. kada je NO-deal Brexit polako postajao sve izvjesniji. Broj migranata iz ostatka svijeta počeo je rasti sredinom 2016. godine te je od tada u prihvatljivom rastu uz blage fluktuacije, za razliku od migranata iz EU čiji broj pada i dalje. U 2020. godini u Ujedinjenom Kraljevstvu pad migranata iznosio je 27,7 milijuna ili 97% u odnosu na 2019. godinu, ali na što je u većoj mjeri utjecalo zatvaranje granica zbog pandemije COVID-19 (Vlada UK, 2020). Nakon izlaska iz Europske unije, Ujedinjeno Kraljevstvo može samostalno regulirati migracijske tokove u UK i izvan, bez obzira na prijašnje uredbe i pravila koje su morali poštovati kao članica Unije (Owen i dr., 2019).

Odluka koju su stanovnici Velike Britanije donijeli na referendumu o napuštanju Europske unije dovela je do pada na financijskim tržištima, uzrokujući i nagli pad britanske funte. Izlaz je zasigurno utjecao na vrijednost funte u odnosu na euro i američki dolar. Kao što su spomenuli Tetlow i Stojanović (2018), pad vrijednosti funte od referendumu u određenoj mjeri pokazuje da je izlazno glasanje dovelo do negativnih stavova o ekonomskoj snazi Velike Britanije. Drugim riječima, ovo je bio izravan odraz mišljenja većine ekonomista da će Brexit smanjiti britanski gospodarski rast.

Ujedinjeno Kraljevstvo i Europska unija će zahtijevat visoku razinu suradnje u budućnosti. Kako bi se pravilno osiguralo funkcioniranje takve suradnje i uspostavila odgovornost i transparentnost između tih dviju strana potrebno je uspostaviti novi skup institucionalnih i vladinih aranžmana (UK Parlament, 2016). Aranžmani moraju biti praktični i fleksibilni jer će samo na taj način moći podržati širok raspon gospodarske suradnje i brige za zajedničku sigurnost. Trebali bi i odražavati činjenicu da Ujedinjeno Kraljevstvo više nije država članica Europske unije. Institucije EU-a, uključujući Sud pravde Europske unije, više neće imati ovlasti donositi zakone za Ujedinjeno Kraljevstvo, a načelo izravnog prava EU-a i njegova nadmoć više se neće primjenjivati u UK. Novi institucionalni aranžmani trebali bi poštivati neovisnost UK i autonomiju EU. Istodobno, oni bi trebali biti dovoljno restriktivni da se stanovnici Kraljevine i njihove šire obitelji, kao i stanovnici država članica Europske unije, mogu osloniti na njih.

Takozvane „crvene niti“ izlaznog sporazuma, koje je tadašnji britanski premijer prvi predstavio u svom govoru na konferenciji 2016., proizlaze iz uvjerenja da će Ujedinjeno Kraljevstvo postati potpuno autonomna i neovisna država. Upravo su te ideje bile i ključni slogan u promicanju izlaznog referendumu. Grubo rečeno spomenute „crvene niti“ sažete su na sljedeći način: preuzimanjem kontrole nad vlastitim poslovima, zatim preuzimanjem kontrole migrantske politike, smanjenje doprinosa UK proračunu EU, i izlazak iz carinske unije EU. Kao protumjera izdavanju „crvenih niti“ Ujedinjenog Kraljevstva, Europska unija je na temelju svojih načela izdala sljedeće: osiguravanje jednakih uvjeta za sve što znači spriječiti Ujedinjeno Kraljevstvo u stjecanju određenih konkurentskih prednosti u odnosu na susjedne zemlje (smanjenje poreza, jednostavniji ekološki propisi, lošija prava radnika itd.); očuvanje četiri slobode EU-a (slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala); očuvanje integriteta jedinstvenog tržišta Europske

unije i isključivanje sudjelovanja po sektorima; očuvanje autonomije odlučivanja EU-a i uloge Suda pravde Europske unije (House of Lords, 2018, str 4).

4.UTJECAJ BREXITA NA GOSPODARSTVO EU

U prethodnom poglavlju osvrst je bio uglavnom na posljedice koje će osjetiti Ujedinjeno Kraljevstvo. Dijelom zato što se velika većina autora usredotočuje na ovo pitanje, a dijelom i zbog boljeg pregovaračkog stajališta koje EU ima o pregovaranju o daljnjim odnosima. Jedan od razloga zašto se istraživanja uglavnom usredotočuju na britansko gospodarstvo također se može pratiti do vremena nastanka istraživanja. Većina njih nastala je prije samog referenduma u očekivanju da će izborni rezultat potvrditi daljnje članstvo u EU. Dakle, odlazak jednog od najjačih gospodarstava u Uniji ima posljedice na cijeli blok država članica Unije.

Posljedice za Europsku uniju uglavnom se očituju u sljedećim područjima (Dolenc, 2017):

1. Kao rezultat „Brexita“, Europska unija će osjetiti pad gospodarskog rasta (BDP - a) sa 1,6 % do 0,5-1 postotnih bodova
2. Posljedice će se javljati uglavnom na europskom tržištu roba i usluga. Tržište Europske unije vrlo je važno za Veliku Britaniju, a posljedice će najviše osjetiti one zemlje koje imaju trgovinski suficit s Velikom Britanijom.
3. Nakon povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva, ravnoteža političke moći u Europskom parlamentu će se promijeniti tako da će stranke koje se zalažu za liberalizaciju imati manje ovlasti, što će im otežavati odlučivanje o izmjenama zakona.
4. Što se tiče industrijske politike to ovisi o modelu Brexita, odnosno što bi se moglo odraziti na pogoršanje konkurentnosti kao posljedicu slabijeg sudjelovanja u istraživanju i razvoju i manjeg broja studenata iz Europske unije u Ujedinjeno Kraljevstvo.
5. Vječni problem su migracije. Migranti će tako biti preusmjereni iz Velike Britanije u druge europske zemlje, što će zasigurno imati određene posljedice.

6. Trgovinska politika također predočava problem. Bez Ujedinjenog Kraljevstva Europska unija zasigurno je manje privlačno tržište, što će se također odraziti na političke pregovore.
7. Europska unija izgubit će važnog partnera u smislu političke diplomacije te financijski i vojno jakog vanjskopolitičkog partnera.
8. Također će izgubiti discipliniranog i drugog najvećeg neto uplatitelja u ukupni proračun, što će se morati zamijeniti većim doprinosima drugih država članica ili smanjenjem potrošnje.

Da bismo objasnili učinke odlaska Velike Britanije iz EU-a, a time i povlačenja njezinih neto doprinosa u europski proračun, razmotrit ćemo proračun za 2014.godinu. Ako je Kraljevina morala platiti svoj puni doprinos u proračun EU-a, a to je oko 20 milijardi eura, deficit na strani EU iznosio bi više od 13 milijardi eura što predstavlja gotovo 10% ukupnog proračuna i predstavlja iznos koji bi ostale države članice teško apsorbirale. Izuzevši UK i pretpostavljajući da će se ovaj izgubljeni doprinos preraspodijeliti u druge države članice, to bi imalo najveći utjecaj na doprinos Njemačke od 2,56 milijardi eura (povećanje od 9%), a slijedi Francuska s povećanjem doprinosa za 1,47 milijardi eura. Većina drugih zemalja također bi osjetila povećanje svojih doprinosa, izuzevši Grčku, Bugarsku, Latviju i Nizozemsku, a povećanje doprinosa u proračun EU-a zbog Brexita bilo bi relativno malo za preostale države članice.

Na koncu, utjecaj Brexita na proračun EU manje je važan od samih pregovora za Veliku Britaniju kada je riječ o ostalim proračunskim doprinosima, iznosu koji preostaje i budućim trgovinskim sporazumima. Ujedinjeno Kraljevstvo moglo bi nastaviti davati određeni doprinos ukupnom proračunu Unije čime bi potpomogli i gospodarstvu Europske Unije. Ukoliko Velika Britanija postane dio Svjetske trgovinske organizacije, dodatni priljevi u proračun stizali bi samo na račun izvoznih tarifa. Vrijednost ukupnog izvoza robe u EU iznosila je oko 225 milijardi eura u 2015.godini. Pod pretpostavkom da se nakon Brexita britanski uvoz u EU ne smanji, samo 2% prosječnih tarifa predstavljalo bi prihod od 4,6 milijardi eura za proračun EU-a, nakon plaćanja pristojbi drugim državama članicama (Ferrer i Rinaldi, 2016).

4.1. Vanjskotrgovinska politika EU nakon Brexita

„Što nakon Brexita?“ bilo je jedno od najtraženijih pojmova u Google tražilici nakon što je britanski premijer Boris Johnson na parlamentarnim izborima osvojio uvjerljivu pobjedu. Brexit je službeno završen na Badnjak 2020. godine, sedam dana prije isteka prijelaznoga roka. Tako će EU i UK i dalje trgovati bez carina, ljudi će putovati bez viza, ali ništa neće biti kao prije. Velika Britanija je treća država s kojom Europska unija ima sporazum, no odnosi neće biti ni približno isto kao na primjer odnos između EU i Norveške ili Švicarske.

Građanima zemalja članica EU dopušten je ulazak u UK na 90 dana bez vize u svakom periodu od 180 dana, jednako kao i Britanskim građanima koji dolaze u EU. No neće se moći koristiti putovnica koja nije izdana više od deset godina prije datuma putovanja ili koja je valjana barem tri mjeseca nakon planiranog odlaska iz EU. A na putovnici će biti otisnuti i pečat kako bi se moglo uvidjeti je li isteklo razdoblje od 90 dana boravka bez vize. Državljanima UK koji putuju u EU više neće moći koristiti posebne trake na graničnim prijelazima za građane EU, Europskog gospodarskog prostora i Švicarske, već će se morati podvrgavati dodatnim provjerama u odnosu na situaciju prije Brexita. To znači da će granična policija imati pravo zatražiti informacije o trajanju i svrsi boravka (<https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/energija-i-gospodarstvo/sto-nakon-brexita-odgovor-na-prakticna-pitanja-kako-putovati-sto-s-vozacem-do-zvolom-ljubimcima-8650523>).

Nakon što Velika Britanija prestane biti dio jedinstvenog tržišta i carinske unije EU-a slobodna je provoditi trgovinske sporazume sklopljene sa trećim zemljama. To donosi nove carinske formalnosti i regulatorne kontrole između UK i EU. Europska unija je naglasila kako će to donijeti više birokracije i „dulje vrijeme isporuke“, što je upozorenje koje se čini potkrijepljeno nakon mnogih izvještaja o prekidu. Velika Britanija odlučila je postupno uvesti nove granične provjere uvoza te je najavila šestomjesečno kašnjenje njihovog uvođenja. Međutim, britanski izvoz u EU ozbiljno je poremećen zbog nove birokracije ili je čak zaustavljen zbog ograničenog pristupa tržištu (<https://www.euronews.com/2021/06/23/brexit-draft-deal-first-of-many-hurdles-to-a-smooth-exit>).

Ukoliko se ne postigne novi trgovinski ugovor na Ujedinjeno Kraljevstvo će se primjenjivati pravila i upute WTO-a, a to znači da će se prilikom izvoza robe i dobara u

Europsku uniju vršiti dodatne tarife. To bi britansku robu učinilo manje konkurentnom na europskom i svjetskom tržištu, ali i manje dostupnom potrošaču. Vlada UK je ukinula sve tarife na dobra ispod 2,5% koje smatra „nepotrebna“, a potpuno je ukinula tarife na pojedine proizvode. To znači da se na 47% svih proizvoda ne primjenjuju nikakve tarife, što je u odnosu na razdoblje kada je bila članica EU-a povećanje od 20% (Morris, 2020). Izlaskom iz Europske unije UK je slobodno sklapati trgovinske ugovore s drugim zemljama diljem svijeta. Trenutno ima sklopljeno 19 od 40 trgovinskih ugovora koje je dijelom sklopila i kao članica Unije. Sveukupno pokriva 50 država diljem svijeta, što čini 8% ukupne trgovine Europske unije (Edgington, 2020b).

Za građane koji namjeravaju putovati iz EU u UK ili obrnuto, prtljaga i druga roba biti će podvrgnuta carinskim provjerama. Za robu u predanoj ili ručnoj prtljazi građani će imati pravo na olakšice što znači da se roba izuzima od uvoznih carina i PDV-a, te ako je to primjenjivo i od trošarina. Sve informacije o robi na koju se to odnosi nalaze se na internetskim stranicama Europske komisije (https://ec.europa.eu/info/index_en). Ono što mnoge brine jest povrat PDV-a za robu koja je kupljena u 27 država članica, no kao posjetitelji izvan EU povrat PDV-a je moguć na robu koja je kupljena ako se pri izlasku iz EU-a ta roba prijavi na carini, zajedno sa dokumentacijom za povrat PDV-a. Zatim, europska kartica zdravstvenog osiguranja više neće vrijediti u Velikoj Britaniji. U slučaju da pružatelj usluga zdravstvenog osiguranja ne osigurava troškove hitnog liječenja u trećoj zemlji, potrebno je razmisliti o ugovaranju privatnog putnog osiguranja prilikom posjeta u zemlju. Jednaka pravila vrijede i za državljane UK koji će putovati u države Unije jer se oni također neće moći koristiti europskom zdravstvenom karticom (<https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/energija-i-gospodarstvo/sto-nakon-brexita-odgovor-na-prakticna-pitanja-kako-putovati-sto-s-vozackom-dozvolom-ljubimcima-8650523>). Ujedinjeno Kraljevstvo najavilo je da će za vožnju unutar države biti valjana vozačka dozvola koja je izdana u EU. Nadalje, što se tiče putovanja sa kućnim ljubimcima iz UK u EU, morati će se poštivati pravila EU o kućnim ljubimcima što znači da ljubimci moraju imati ugrađeni identifikacijski čip, biti cijepljeni protiv bjesnoće, imati identifikacijski dokument koji je izdan u skladu s propisima te moraju imati važeću EU putovnicu za kućne ljubimce.

4.2. Posljedice Brexita na države EU

Očekuje se da će Brexit najveći utjecaj imati na Irsku, Nizozemsku, Luxemburg, Belgiju i Švedsku, s obzirom na povezanost njihovih gospodarstava (Švaljek, 2017). S druge strane, Njemačka je odlučna izvršiti snažan pritisak na Veliku Britaniju. Kancelarka Merkel traži od njemačkih gospodarstvenika da je podrže i da joj ne sklapaju ugovore s britanskim tvrtkama „iza leđa“ (Makovec, 2017).

Prema španjolskim novinama El Pais, očekuje se da će Brexit najviše koštati Njemačku, Francusku i Italiju. Njemačku sa čak 4,2 milijarde eura, Francusku sa 1,7 milijardi eura i sa 1,3 milijarde eura Italiju. Sloveniju će koštati nešto manje od 31 milijun eura, a najmanje financijski bi pogodio Maltu sa 7,4 milijuna eura. Među ostalim susjednim zemljama, lavovski dio financijskog tereta za Brexit ide Austriji, koja će biti siromašnija za 460 milijuna kuna, i Mađarska koju će koštati 88,5 milijuna eura. "Sve države članice morat će više pridonijeti europskom proračunu jer jedan od najvećih ulagača u neto doprinos napušta EU", upozorio je španjolski premijer Mariano Rajoy. Prema izračunima Madrida, Brexit će Španjolsku koštati 888 milijuna eura (N.Š., 2017).

Zemlje koje bi najviše osjetile pad svog izvoza u Veliku Britaniju, za više od 30% su Danska, Španjolska i Rumunjska za 40%. Među državama članicama EU, Slovačka bi bila najviše pogođena u smislu izvoza u Veliku Britaniju, s padom izvoza od 59 posto. (Lawless i Morgenroth, 2016.).

5. UTJECAJ NA EKONOMIJU UK I EU DO 2030.GODINE

U istraživanju koje je proveo i objavio Romesh Vaitilingam), britanski ekonomski pisac i komunikacijski savjetnik, na mrežnim stranicama *The London School of economics and political science* (2021 pozvani su američki i europski stručnjaci da izraze svoje stavove slažući se ili ne s izjavama vezanim uz dugoročne učinke na britansko gospodarstvo. Ukupno je sudjelovalo 83 stručnjaka, od čega 44 europskih i 39 američkih.

Prva izjava glasi da će gospodarstvo Velike Britanije do 2030.godine biti barem nekoliko postotnih bodova manje nego što bi to bilo da je zemlja ostala u Uniji. 49% europskih stručnjaka se u potpunosti slaže, 41% se slaže, 8% je nesigurno, a 3% se ne slaže sa ovom izjavom. Među američkim povjerenstvom 12% stručnjaka se u potpunosti slaže, 67% se

slaže, 21% je nesigurno te nema onih koji se ne slažu (0%). Sveukupno, 35% stručnjaka se u potpunosti slaže, 51% se slaže, 13% je nesigurno, a 2% se ne slaže. Među onima koji se u potpunosti slažu sa tim su Thierry Mayer iz Science-Po i Richard Portes iz Londonske poslovne škole koji primjećuju da je ovo tema o kojoj su se posljednjih godina nakupili kvantificirani dokazi koji ukazuju na velike gubitke u ekonomiji.

Nekoliko stručnjaka predviđa da će se dogoditi negativan utjecaj, to jest da Brexit zadaje težak udarac za Veliku Britaniju zbog većih trgovinskih troškova s najbližim susjedom, ali i da će napuštanje jedinstvenog tržišta i carinskih sindikata koji nameću necarinsku trgovinu negativno utjecati na obujam gospodarstva. Neki stručnjaci ukazuju na negativne učinke koji su se već dogodili na području ulaganja i produktivnosti, i to još od referenduma. Jednako kao i trgovina uslugama i migracije koje su obje bile pokretač rasta, a sada su u opadanju. Za analizu učinaka Brexita stručnjaci se koriste izvješćima engleske banke, Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Ureda za proračunsku odgovornost, te neovisnim istraživanjem pojedinih stručnjaka.

Nicholas Bloom (prema Vaitilingamu, 2021) analizirao je utjecaj Brexita na britanske tvrtke, a John Van Reenen (prema Vaitilingamu, 2021) troškove Brexita u usporedbi sa Covidom-19, te posljedice za britansku trgovinu i životni standard. Među stručnjacima koji kažu da su nesigurni nekoliko njih spominje buduće odluke britanske Vlade u određivanju ukupnog ishoda rasta. Na primjer, Jose Scheinkman primjećuje da iako je utjecaj najvjerojatnije negativan velika većina njih je još uvijek vrlo neizvjesna te će sve ovisiti o budućim političkim izborima Velike Britanije. Daron Acemoglu, koji se slaže s izjavom, pesimističan je kada je riječ o vjerojatnim političkim izborima. Navodi da su to njegova srednja očekivanja, ne zbog izravnog učinka manje trgovine već zbog loše politike koja će proizaći iz Brexita (<https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2021/01/25/after-brexit-the-impacts-on-the-uk-and-eu-economies-by-2030/>).

Druga izjava, prema Vaitilingamu (2021), glasi da će gospodarstvo 27 zemalja članica, koje su još uvijek u EU, biti nekoliko postotnih bodova manje do 2030. godine nego da Velika Britanija nije napustila Uniju. Ovdje su mišljenja gotovo podijeljena. Skoro četvrtina ispitanika se slaže, više od trećine kaže da je nesigurno, a 41% ispitanika se ne slaže da će utjecaj biti toliko negativan. No ipak postoje značajne razlike između obiju

strana. Od europskih stručnjaka 12% se u potpunosti slaže, 14% se slaže, 28% je nesigurno, 38% se ne slaže i 9% se u potpunosti ne slaže. Članovi američkog vijeća su nesigurniji, manje se slažu i nitko ne kaže da se slaže ili ne slaže u potpunosti: 20% se slaže, 48% je nesigurno, a 31% se ne slaže. Sveukupno, 7% stručnjaka se slaže, 36% je nesigurno, 35% se ne slaže, a 6% se u potpunosti ne slaže.

Među onima koji se slažu postoji zabrinutost oko utjecaja gubitka glasa Ujedinjenog Kraljevstva na donošenje političkih odluka Unije. Nicholas Bloom (prema Vaitilingamu, 2021) tvrdi da je Velika Britanija bila slobodan tržišni glas u Europskoj uniji, dok će Unija bez Velike Britanije biti više protekcionistička. Lubos Pastor iz Chicaga dijeli svoje mišljenje da će nakon Brexita, EU propustiti snažan glas Britanije koji favorizira tržišna rješenja i ekonomsku učinkovitost. Stručnjaci koji kažu da nisu sigurni komentiraju kako će EU patiti od Brexita, ali manje nego li Velika Britanija. Razlog tome jest što je EU mnogo veća od Velike Britanije. No i manja trgovina između EU i Velike Britanije nije dovoljno negativan šok za EU jer se može nadoknaditi tvrtkama koje se presele iz Velike Britanije u EU. I Richard Thaler iz Chicaga postavlja zanimljivo pitanje, a ono glasi: Koliko će se samo londonskog financijskog sektora preseliti na kontinent?

Među onima koji se ne slažu nekoliko njih se osvrće na veličine gospodarstava UK i EU. Franklin Allen napominje kako Velika Britanija nije veliki dio Unije pa je teško povjerovati da će i doći do tako snažnog utjecaja. Neka područja će biti pogođena, ali će ukupni utjecaj vjerojatni biti manji od „nekoliko postotnih bodova“. Stoga 27 zemalja članica će patiti daleko manje od Velike Britanije zbog toga što je u igri mnogo manji dio njihove vanjske trgovine. S druge strane, oni koji se ne slažu napominju kako bi neki dijelovi EU-a mogli biti jače pogođeni od drugih. Tako zaključuju da će utjecaj na zemlje EU biti mnogo manji od utjecaja na Veliku Britaniju. John Van Reenen dodaje kako EU treba UK manje nego li UK treba EU. Zaključno, neke zemlje će biti negativno pogođene (npr. Irska, Nizozemska, Danska), ali će i istočne zemlje osjetiti utjecaj (<https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2021/01/25/after-brexit-the-impacts-on-the-uk-and-eu-economies-by-2030/>).

6.HRVATSKA IZ PERSPEKTIVE BREXITA

Izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije ne bi trebao ostaviti značajne posljedice i direktan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo i poslovanje hrvatskih tvrtki, navodi Hrvatska gospodarska komora. Ukazuje se na relativno skromnu gospodarsku povezanost Hrvatske i UK, na primjer robni izvoz i uvoz UK-a čine između 1-2% hrvatskog ukupnog izvoza i uvoza, a britanski turisti ostvaruju oko 4,5% deviznog prihoda od turizma. Stoga, Komora ocjenjuje kako bi izravni utjecaj Brexita i usporeenje potražnje s britanskog tržišta ponajprije utjecalo na pojedine hrvatske tvrtke, na primjer farmaceutsku industriju koja čini 15% ukupnog hrvatskog izvoza u UK.

Hrvatska gospodarska komora navodi da su mogući sekundarni utjecaji ukoliko dođe do odgađanja investicijskih projekata, zatim uvođenja viznog režima ili nekog drugog ograničenja za državljane EU, a time i Hrvatske, uoči poslovanja na britanskom tržištu te ako bude prepreka u prekograničnom pružanju usluga. Neizravni utjecaj može se očekivati i preko mogućeg usporavanja gospodarskog rasta u pojedinim državama članicama, koje su znatan hrvatski gospodarski partner, ali bi ujedno taj utjecaj i na Hrvatsku trebao biti ograničen. Prema očekivanjima Brexit ne bi trebao ostaviti izražen utjecaj na najveće vanjskotrgovinske partnere Hrvatske, a to su Njemačka, Italija, Slovenija i Austrija, već se on očekuje u zemljama s kojima Hrvatska ima slabiju gospodarsku povezanost, na primjer Irska i Nizozemska (<https://privredni.hr/brexit-bez-znatnijeg-utjecaja-na-hrvatsko-gospodarstvo>).

U ukupnoj robnoj razmjeni između Ujedinjenog Kraljevstva i Hrvatske prosječni udio kretao se od 1,2-1,7%. U 2018.godini UK se nalazi na 18.mjestu vanjskotrgovinskih partnera u ukupnoj robnoj razmjeni Hrvatske sa svijetom s udjelom od 1,3%, te je ona iznosila 514,2 milijuna eura što je porast od 8,2% u odnosu na 2017.godinu. Hrvatski izvoz roba u UK u 2018.godini iznosio je 218,4 milijuna eura te se Kraljevina nalazi na 15.mjestu hrvatskih vanjskotrgovinskih partnera u izvozu. S druge strane, uvoz iz UK u Hrvatsku iznosio je 295,8 milijuna eura, a UK se nalazi na 20.mjestu ljestvice među vanjskotrgovinskim partnerima u uvozu. Popriličan broj hrvatskih proizvoda koji se izvozi u UK su lijekovi, konstrukcije i dijelovi konstrukcija, roba za letjelice i plovila, sigurnosno staklo, kalupnici za ljevaonice kovina i kotlovi potrebni za proizvodnju

vodene pare. Hrvatska iz Kraljevine najviše uvozi naftu i ulje dobiveno od bitumenskih minerala, telefone, zatim nesnimljene nosače zvuka, lijekove i prehrambene proizvode.

U prva tri kvartala 2019.godine, prihod od izvoza hrvatskih usluga u UK iznosio je 852 milijuna eura, dok je u istom razdoblju uvoz iznosio 167,8 milijuna eura. Po visini ukupnih izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku u razdoblju od 1993. do kraja 2018.godine Velika Britanija nalazi se na 8.mjestu. U tom razdoblju zabilježena su ulaganja od 1,03 milijarde eura, a najznačajnije ulaganje ostvareno je 2015.godine kada je British American Tobacco uložio 505 milijuna eura u kupnju Tvornice duhana Rovinj. Iz HGK tvrde kako položaj britanskih investitora u Hrvatskoj se neće promijeniti izlaskom UK-a iz Unije s obzirom da su prava investitora u RH izjednačena sa pravima domaćih investitora, neovisno je li riječ o investitorima zemalja EU-a ili trećih zemalja (<https://privredni.hr/brexit-bez-znatnijeg-utjecaja-na-hrvatsko-gospodarstvo>).

No veću zabrinutost od robnog izvoza mogao bi imati dolazak britanskih turista u Republiku Hrvatsku. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2018.godinu ukupan broj britanskih turista koji je posjetio Hrvatsku iznosio je 821.114, što je ukupno povećanje od 9,4% dolazaka u odnosu na 2017.godinu. U ukupnom broju turista britanski su turisti sudjelovali sa 5% i ostvarili 4.177.988 noćenja, što je 9,7% više u odnosu na prethodnu godinu (<https://www.dzs.hr/>). Inflacija britanske funte nije spriječila britanske turiste da posjete Hrvatsku, već ih je privukla kao relativno jeftinija destinacija. Može se zaključiti da je u kratkom roku izbjegnuta negativan utjecaj Brexita na turizam Hrvatske, no u dugom roku očekuje se smanjenje dolazaka britanskih turista zbog očekivanog pada realnih plaća i standarda u Ujedinjenom Kraljevstvu (Švaljek, 2017).

7.ZAKLJUČAK

Brexit je veliki izazov za Europsku uniju, kao i za sve njezine države članice. Povijesni referendum na kojem su se građani UK -a izjasnili o povlačenju rezultirao je time da je Theresa May 29. ožujka 2017. pokrenula članak 50.Lisabonskog ugovora koji uređuje izlazak iz Europske unije. Zanimljivost ove situacije je da je taj članak napisao Britanac, koji nije bio svjestan da će upravo njegova zemlja ga prva upotrijebiti. Kao što je spomenuto, povlačenje Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije prvi je primjer takvog čina. Povlačenje je svojevrsan "presedan" za zemlje koje bi u budućnosti također mogle poželjeti napustiti Europsku uniju.

Postoji niz razloga za odlazak, no prema mišljenju političara najvažniji razlog bila je migrantska kriza zbog koje je Ujedinjeno Kraljevstvo započelo proces napuštanja Europske unije. Migrantska kriza, koja je posljednjih godina bila kritično razdoblje za mnoge zemlje, ne samo u državama članicama Europske unije već i u drugim zemljama, ozbiljno je otežala kvotu Europske unije o tome koliko migranata treba prihvatiti. Ujedinjeno Kraljevstvo se s tim nije složilo, a ova je kvota bila samo „kap preko ruba“ te se odlučila povući.

Zbog novonastale situacije Velika Britanija će morati započeti proces ponovnog niza pregovora sa zemljama unutar EU i izvan nje kako bi ostvarila nove sporazume i uredila gospodarske odnose sa državama s kojima želi osigurati poslovnu suradnju. Cjelokupna situacija popraćena je financijskim procesima kojima se rukovodi svjetska politika te će to ostaviti veliki trag na odnose između Velike Britanije i ostatka svijeta u pogledu ekonomije i politike. U narednim godinama još će se svjedočiti o djelovanju Brexita koji će imati utjecaj na područja bitna za internacionalno poslovanje Velike Britanije i međudržavne odnose.

Za Ujedinjeno Kraljevstvo, ali i ostatak svijeta, 2020.godina bila je veoma turbulentna ponajviše zbog pandemije bolesti COVID-19. U Ujedinjeno Kraljevstvo ušlo je 97% manje migranata, a BDP je do sredine godine pao za 21%. I Brexit i pandemija imati će dugoročne posljedice na gospodarstvo UK, a mnogima od njih tek trebamo svjedočiti.. Brexit će zasigurno ostati jedna od najvažnijih problematika u pogledu ekonomije, demokracije i geopolitike, a zasigurno je da će preoblikovati budućnost EU, eurozone i globalizacije.

LITERATURA

1. A.I., G. B. (2017), EU i UK započinju pregovore, nazivajući prvi dan "korisnim i vrlo produktivnim". Dostupno na: <http://www.24ur.com/novice/svet/eno-let-po-brexitu-se-zacenja-v-bruslju-pogajanja-o-izstopu-odhajamo-iz-eu.html> (25.08.2021)
2. Bailey (2016), Brace for Brexit: Believe or “Beleave”, Dostupno na: <https://sentifi.com/blog/believe-or-beleave/> (21.08.2021)
3. Bojić (2020). Analiza Dnevnika Nove TV: Evo kako će se brexit ipak odraziti na Hrvatsku. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/velika-britanija-godisnje-u-zajednicki-proracun-europske-unije-uplasuje-puste-milijarde---592438.html> (27.08.2021)
4. Breinlich, H., Leromain, L., Novy, D., & Sampson, T. (2017). The Brexit Vote, Inflation and UK Living Standards. *CEP Brexit Analysis 11*, 2–15.
5. Brexit i proračun EU-a: Koliko Ujedinjena Kraljevina treba platiti EU-u? Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/eu-affairs/20170918STO84113/brexit-i-proracun-eu-a-koliko-ujedinjena-kraljevina-treba-platiti-eu-u> (10.09.2021)
6. Brexit Timeline 2016–2020: key events in the UK’s path from referendum to EU exit, Dostupno na: <https://www.euronews.com/2020/01/30/brexit-timeline-2016-2020-key-events-in-the-uk-s-path-from-referendum-to-eu-exit> (10.09.2021.)
7. Brien, P. *UK funding from the EU*. Dostupno na: United Kingdom: House of Commons Library. Dostupno na: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7847/> (26.08.2021)
8. Britain's final Brexit choice could prolong the worst recession in 300 years, Dostupno na: <https://edition.cnn.com/2020/11/25/economy/brexit-rishi-sunak-uk-economy-coronavirus/index.html> (08.09.2021).
9. Čepo, D., 2017: Populizam u i oko referenduma o izlasku Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, *Političke analize* 8 (29), 9-15. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/266010> (24.08.2021)

10. Dolenc, G. (2017) Utjecaj Brexita na gospodarstva EU -a, Slovenije i Italije, Dostupno na <https://www.bisnode.si/novice/aktualno/vpliv-brexita-na-ekonomiju-eu-slovenije-in-italije> (02.09.2021)
11. Edgington, T., 2020a: Brexit: What is the transition period?, *BBC News*, 1. srpnja 2020., Dostupno na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-50838994> (25.08.2021)
12. Edgington, T., 2020b: Brexit: What trade deals has the UK done so far?, *BBC News*, 20. srpnja 2020. Dostupno na: <https://www.bbc.com/news/uk-47213842> (26.08.2021)
13. European Commission, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/index_en (27.08.2021)
14. European Union Referendum Act 2015, Dostupno na: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/36/section/11/enacted> (23.08.2021)
15. Eurostat – europska statistika, Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/departments/eurostat-european-statistics_hr (30.08.2021)
16. Ferrer, N. Jorge in David Rinaldi. 2016. The Impact of Brexit on the EU Budget: A non- catastrophic event. CEPS Policy Brief, No. 347. Dostupno na: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/impact-brexiteu-budget-non-catastrophic-event/> (28.08.2021)
17. Financial Times (2018). Dostupno na: <https://www.ft.com/brexit> (27.08.2021)
18. Gojan E. (2020), Velika Britanija izašla iz Europske unije: do kraja godine živjet će po istim pravilima, Dostupno na: <https://vijesti.hrt.hr/eu/velika-britanija-izasla-iz-europske-unije-do-kraja-godine-zivjet-ce-po-istim-pravilima-727278>
19. Highman, L. (2018). *Redefining a Post-Brexit EU-UK Partnership in Research and Higher Education*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/324482369_Redefining_a_Post-Brexit_EU-UK_Partnership_in_Research_and_Higher_Education (01.09.2021)

20. Hina (2020). Dostupno na : <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/foto-velika-britanija-u-ponoc-napustila-europsku-uniju-postali-su-prva-drzava-clanica-koja-je-napustila-uniju-pobornici-brexita-slave-9920524> (07.09.2021)
21. Hina (2020). Dostupno na: <https://privredni.hr/brexit-bez-znatnijeg-utjecaja-na-hrvatsko-gospodarstvo> (03.09.2021)
22. Hojnik, J. (2016). Od grexita do brexita. *Pravna praksa*, let. 35, št. 6, str. 17–18
23. House of Lords. (2018). *UK-EU relations after Brexit str 4*. Dostupno na <https://www.parliament.uk/business/lords/> (31.08.2021)
24. Lawless, Martina in Morgenroth Edgar L.W. 2016. The Product and Sector Level Impact of a Hard Brexit across the EU. Dublin: ESRI Working Paper, No. 550, The Economic and Social Research Institute, URL: <https://www.esri.ie/publications/the-product-and-sector-level-impact-of-a-hard-brexit-across-the-eu> (02.09.2021)
25. Levy, D.A.L., Aslan, B., Bironzo, D., 2016: UK press coverage of the UK referendum, *Reuters Institute for the Study of Journalism*, Dostupno na :<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/uk-press-coverage-eu-referendum> (20.08.2021)
26. Litovkin, V. (2016). Živjeti nakon Brexita i bez SAD -a: Zašto dio EU želi novu vojsku. Dostupno na: https://si.rbth.com/opinion/2016/09/19/zivljenje-po-brexitu-in-brez-zda-zakaj-del-eu-zeli-novo-vojsko_631281 (31.08.2021)
27. Mckenzie, B. (2019). *The realities of trade after Brexit*. Dostupno na: https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/brexit_tradeflows.pdf (30.08.2021)
28. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2019: Uređeni izlazak UK iz EU (Brexit), <http://www.mvep.hr/hr/ostalo/brexit/uredeni-izlazak/> (22.08.2021)
29. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2020: Brexit – Općenito. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/ostalo/brexit/> (22.08.2021)
30. Morris, C., 2020: Brexit: What is the „no-deal“ WTO option?, *BBC News*, 16. lipnja 2020 Dostupno na: <https://www.bbc.com/news/uk-45112872> (27.08.2021)

31. N., Š. (2017). Španski izračuni: Slovenijo bo brexit stal slabih 31 milijonov evrov. 11. 3. 2017. URL:<http://www.24ur.com/novice/gospodarstvo/spanski-izracuni-slovenijo-bo-brexit-stal-slabih-31-milijonov-evrov.html> (02.09.2021)
32. Nicholas Crafts i Terence C. Mills (2017), Six centuries of British economic growth: a time-series perspective, Dostupno na: <https://academic.oup.com/ereh/article/21/2/141/3044162> (08.09.2021)
33. Owen, J., Thimont Jack, M., Iacobov, A., Christensen, E., 2019: Managing migration after Brexit, *Institute for Government*. URL: https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/IfG-Migration-After-Brexit_4.pdf (26.08.2021)
34. Partington, R., 2020: UK to plunge into deepest slump on record with worst GDP drop of G7, *The Guardian*, 9. kolovoz 2020. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/business/2020/aug/09/uk-to-fall-into-deepest-slump-on-record-with-worst-fall-in-gdp-among-g7> (31.08.2021)
35. Sandford (2021). Dostupno na: <https://www.euronews.com/2021/06/23/brexit-draft-deal-first-of-many-hurdles-to-a-smooth-exit> (28.08.2021)
36. Šantić (2020), BREXIT: NAJVEĆI TROŠAK ZA SAMU VELIKU BRITANIJU, Dostupno na: <https://zse-blog.info/brexit-najveci-trosak-za-samu-veliku-britaniju/> (25.08.2021)
37. ŠTO NAKON BREXITA Odgovor na praktična pitanja: Kako putovati, što s vozačkom dozvolom, ljubimcima... Dostupno na: <https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/energija-i-gospodarstvo/sto-nakon-brexita-odgovor-na-prakticna-pitanja-kako-putovati-sto-s-vozacnom-dozvolom-ljubimcima-8650523> (01.09.2021)
38. Švaljek, S., 2017: Pazite što želite, jer bi Vam se moglo ostvariti! Bilješka u povodu godišnjice referendumu o Brexitu, *Privredna kretanja i ekonomska politika* 25 (2), 7-36
39. Tetlow, G. & Stojanovic, A. (2018). Understanding the economic impact of Brexit. *Institute for Government*, 2–76

40. The Economist, Dostupno na:
<https://www.economist.com/sites/default/files/EconomistBrexitBriefs16.pdf>
(09.09.2021)
41. The Electoral Commission (2016.) Dostupno na:
<https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information> (25.08.2021)
42. The Institute for Government. (14. 3. 2017). *The EU divorce bill*. Dostupno na:
<https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/eu-divorce-bill>
(26.08.2021)
43. The Nigel Farage story, Dostupno na: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855> (21.08.2021)
44. United Kingdom, Dostupno na: <https://www.imf.org/en/Countries/GBR>
(27.08.2021)
45. Ured za nacionalnu statistiku , Dostupno na: <https://www.ons.gov.uk/>
(09.09.2021).